

Peilingsonderzoek - Resultaten van een proefpeiling op het gebied van het taalonderwijs

1 januari 1985

Auteurs: Huib van den Berg, Hildo Wesdorp

Volume: 16

Nummer: 6

Pagina's: 6-15

Documenten

- [moer_jrg16_062.pdf](#)

huib van den bergh hildo wesdor p peilingsonderzoek resultaten van een proefpeiling peilings op het gebied van het taalonderwijs onderzoek in september 1985 werden de resultaten van de voorstudie ppon bekend gemaakt de pers stortte zich op het feit dat 7 van de zesdeklas sers volgens het onderzoek functioneel analabeet bleek in dit artikel wordt ingegaan op de functies van peilingsonderzoek in het algemeen daarna worden de belangrijkste onderzoeksresultaten besproken het onderzoek werd verricht aan de stichting centrum voor onderwijsonderzoek te amsterdam en mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van de stichting voor onderzoek van het onderwijs voor zover mogelijk vakgebieden en peilingsonderzoek doelfuncties binnen vakgebieden zo gedetailleerd mogelijk het niveau van een bepaald onderwerp in discussies over het niveau van het onderwijs type te beschrijven eenmaal in de derwijs hoort men vaak uitspraken die er vijf of zes jaar zou een dergelijke beschrijving van uitgaan dat het onderwijs achteruitving herhaald moeten worden met instructie gaat leerlingen zijn veel minder vaardig menten die de vergelijkbaarheid mogelijk dan vroeger maar tegelijk hoort men ook maken de overheid meestal de op andere meningen de moderne school drachtgever en eerst geïnteresseerde in maakt meer leerlingen mondig en weer zulk onderzoek kan dan iets gefundeerderbaar en is gericht op veel functionelere over de kwaliteit van het onderwijs disvaardigheden dan de vroegere schoolse discussieren en beleid maken op basis van schoolde resultaten door peilingsonderzoek te een van de methoden om aan zulke discussies op zoveel mogelijk aspecten van discussies een empirische basis te geven is een vakbijvoorbeeld op het onderhet verrichten van periodiek peilingsonderwijsaanbod en op verschillende onderde zoek zulk onderzoek heeft ten doel om len van het onderwijsresultaat kunnen met meer precisie beleidsmaatregelen nemen bij een functioneel taaldoel kan bij nomen worden door ook de groepen van voorbeeldgedacht worden aan het uitleg scholen of leerlingen nauwkeuriger te spelen van de regels van

een spel het lezen cificeren bijvoorbeeld gewone versus van een radio en tv gids of het schrijven stimuleringscholen nederlandstalige versus van een informele notitie aan huisgenooten niet nederlandstalige leerlingen kunnen om te bepalen welke functionele lezen ook op dat gebied betere beslissingen taalsituatie sal wenselijk en enigszins worden genomen haalbaar voor zes deklasseersbeschouwd konden worden is een enquête geconstrueerde voorstudie periodieke peiling eerdere enquête die een groot aantal naar het onderwijsniveau functionele taalsituaties bevatte is verspreid onder enkele honderden ouders in de jaren 1983-1985 is op verzoek van leerkrachten en vakspecialisten zien van de minister van onderwijs en wetenschappen maart 1984 op grond van geschiedenissen een proefonderzoek verricht van de resultaten van deze doeltellingen voor het vakgebied taal op het niveau enquête werden instrumenten geconstrueerd lager onderwijs de voorstudie was eerdere lezen en schrijven werdelen een haalbaarheidstudie en die in de tweedertaltheematische organiseerde werkdoelen in de eerste plaats moest worden bevestigd en samengesteld waarinzestien nagegaan of voor een mogelijk vakgelezen een tiental schrijftaken opgeboden taal een dergelijke peiling moesten waarden de leestaken waren gevestigd was en daarenboven moest worden rieerd naar de soort te lezen tekst bij nagegaan wat het niveau van het taalonderzoek het hanteerden van een telefoonderwijs was dus wat er aan taalonderzoek versus het lezen van een biologie wiskunde wordt gedaan het onderwijsaanbod tekst naar de aard van de leesvaardigheid en wat de resultaten ervan zijn bij deheid bijvoorbeeld het gebruik van een inleerlingen houdsopgave versus het precieus lezen van in het onderzoek werd het onderwijsaanrecepten en naar de wijze waarop deze bodgeinventariseerde met een enquête worden geroet samenvattingen invullen deronderwijszersuitedezedeklasen een beantwoorden van open vragen en meer enquête onderhoofden van lagere schoolkeuzevragen de schrijftaken waren gelykende onderwijsresultaten werden gemiddeld naarde functie van het soort ten voor schrijven spreken en lezen schrijven bijvoorbeeld het schrijven van daarnaast werd een vragenlijst afgenomen een korte notitie aan huisgenooten versus aan zes deklasseers overgewoonten het schrijven van een formeel verzoek bruiken en aandacht en ten opzichte van lebriefje en naar het beoogde lezerspublieken en schrijven in dit artikel wordt voorbijvoorbeeld huisgenooten versus het buamenlijk ingegaan op de prestaties op het reau van de organisaatie greenpeace gebied van lezen spreken en schrijven in voor spreken werd een zestal taken ont een volgend artikel zullen wij wellicht op wikkeld deze waarden gevestigd naar zo het aanbod en de aandacht terugkomen wel het sprekeelbijvoorbeeld beschrijven in de voorstudie is betrekkelijk veel aanven versus amuseren als naar de commu dacht steeds aan de constructie van de nicatierpartner bijvoorbeeld een klasge taalvaardigheidsinstrumenten dit was nooit versuude politie noodzakelijk van wege de wens om functionel taakboekje voor lezen en schrijven te onele taaldoelen te toetsen dat wil zeg werd afgenomen aan cavijfasellect gekozen toetsen van taalvaardigheden die in lezen

rl i ngen op o ng eveer 150 sc h ole n de p raktijk va n alledag voor kunnen ko uit
he e l n e d e rland i n tot a a l d ede n d us 7 ruim 700 leerlingen aan elke taak
mee doelstellingen operationaliseren aankun daar er drie taakboekjes waren
waren er nen het gaat hierbij om opdrachten als bij het hele onderzoek dus
ongeveer het ordenen van onderschriften onder 2 000 leerlingen betrokken uit ca
150 stripplaatjes het invullen van een eenvoud aselect getrokken scholen de af-
name dig opgaveformulier etc men dient zich van de taken werd georganiseerd
door de hierbij echter te bedenken dat zelfs bij klasseleerkracht en geschiedde on-
der zijn deze eenvoudige opgaven gemiddeld ca leiding voor spreken werden 50 sc-
holen 10 van de leerlingen uiterst lage scores door een getrainde proefleider be-
zocht behaalt ten tweede zijn er doelstellingen deze nam de zes spreektaken aan
vier die door ongeveer tweederde deel van de leerlingen per school af leerlingen
worden bereikt het gaat hier om opgaven als het nauwkeurig lezen lee spre stat ie
s van recepten het lezen van een algemeen berichtje in de krant en dergelijke bij
de er zijn zestien fun c tionel e leess i tuaties af ze opgaven bleek gemiddeld zo n
15 genomen die volgen s de doelstellingen van de lezers lage tot zeer lage scores
te enquête wenselijk en waars chijnlijk behalen tenslotte zijn er doelstellingen
haalbaar waren in tabel 1 wordt een die door gemiddeld de helft van de leerlin
overzicht gegeven van de leestaken en de gen echt bereikt worden bij deze gemid-
delde prestatie op deze taken doelstellingen kunnen er 15 a 20 minimale lezers
gesignaleerd worden het op grond van deze tabel kunnen drie gaat hierbij om op-
gaven als het raadple groepen doelstellingen ondersche i den gen van bus en boot-
dienstregelingen het worden ten eerste de doelstellingen die samenvatten van een
studietekst en het door 75 tot 90 van de leerlingen wor beantwoorde n van vragen
bi j teksten van den bereikt hetgeen betekent dat de grotere omvang ca 1 pagina
waarbij en meeste leerlingen de leestaken die deze kel naar de hoofdzaken wordt
gevraagd tabel 1 d e le esta ke n uit d e v oorstudi e pp o n en d e ge midd elde p
re sta tie op d ele ta ken uitged ru k t in h et percenta ge correct van d e totaal t e
beha le n score l eest aa k gemidde l de prestatie moeilijk matig m akk e l ij k kort
krante artikel ov er een b io l ogi sch onde rwerp 71m dr ie vers la g jes l ezen en
vergelijken 42 onderschriften bi j st ripplaa tjes zoe ken 88 h oofd zake n uit ee n
te k s t je same nvat ten 44 expliciete informati e ui t een leestekst zoe k en 78 h
oofdvrage n bi j ee n hi stor i sche te k st bean twoorde n nauwkeurig l ezen en i n
for mat ie op zoe ken over een b i olog i sc h onderw erp 7 1 nauwk euri g l ezen
en i n for mat ie opzoe ke n over te b ezoe k en musea ee n te l e f oonboe k ra a
dpl egen w62 een radio en t v gid s raadpl egen 83 9 dienstregeling v an b us en
boot raadp l egen sb t tabe llen en pla ttegr onden raadpl egen 55 plctogrammen
interpreteren 7 4 gebruiksaanwijzingen recepten lezen b7 opgaveformuller in-
vullen 88 insch r l j f for m ull ec invull en 8 natuurl ijk hangen de prestaties
gedeelte verstoorde daarom werd ook gelet op lijk af van de manier waarop de
taalsitua idiomatische en grammaticale correctheid ties vorm hebben gekregen in
de thema van het taalgebruik immers kromme zin boekjes deze themaboekjes zijn
door nen zijn vaak moeilijk te begrijpen boven teams van ervaren onderwijzers sa-
men dien is ook gelet op de woordkeus die gesteld ze zijn een poging een enigsz i
ns soms heel treffend en efficient bleek bij reele nabootsing te organiseren van de

inhoud werd voornamelijk gelet op de taalsituaties die volgens de enquête zo aanwezig of afwezigheid van essentiële in belangrijke waren toch is in principe inhoudselementen in de schrijfproducten gelijk dat andere operationalisaties tot aan men kon bijvoorbeeld bij een routeberekening resultaten leiden toekomstige peilingen schrijving of aankondiging vrij goed forgen zullen hierover uitsluitend moeten maliseren wat minimaal geschreven moet geven worden om de communicatie met de lezer te doen slagen hetzelfde geldt voor de schrijfprestaties overige taken alleen het fantasieverhaal is niet op inhoud beoordeeld tabel 2 voor schrijven werd een tiental schrijfsituatie geeft een overzicht van de geoperationalisaties geoperationaliseerd en afgenomen seerde doelstellingen en de gemiddelde de taken zijn beoordeeld door jury's van prestatie per taak onderwijzers de meeste taken zijn beoordeeld men het taalgebruik goed noemt deelt op inhoud taalgebruik of beide bij wanneer door het ontbreken van grammatica de beoordeling van het taalgebruik werd tactische en idiomatische ontsparingen de le voornamelijk nagegaan of het taalgebruik zeer direct de bedoeling kan begrijpen dan begrijpelijker was en de communicatie niet levert het schriftelijk taalgebruik geen tabel 2 de schrijftaken uit de voorstudie de gemiddelde prestatie op deze taken uitgedrukt in het percentage correct van de totaalscore taak beoordeeld per gemiddelde prestatie aspect het beschrijven van een kampeerboerderij inhoud 45 taalgebruik 45 het beschrijven van een fantasieverhaal over een wandelende boom taalgebruik 53 het beschrijven van een verzoekbriefje om informatie aan de vervuld inhoud 50 het beschrijven van een bestelbriefje aan Greenpeace inhoud 56 de beschrijven van een argumenteren d stukje inhoud 53 over dieren dood en om hun huid of pels taalgebruik 53 het schrijven van een briefje in structuur bij een inhoud 58 doolhofpuzzel taalgebruik 57 het beschrijven van een route inhoud 58 het beschrijven van een stemmingsallegorie inhoud 45 allen betrekking op een regenchtinge dag taalgebruik 40 het schrijven van een korte aankondiging voor een mededelingenbord inhoud 53 9 rooskleurig beeld op de onderwijzersjuren doden om hun huid of pels of in rits gaven gemiddeld 15 tot 20 lage struieren uitleg bij een doolhofpuzzel scores 1 of 2 op een 7 puntsschaal en omdat het zeer moeilijk is in algemene gemiddeld 3 hoge scores 6 en 7 op de termen het schriftelijk taalgebruik te omschalen de indruk bestaat echter dat beschrijven geven wij enkele voorbeelden schrijven een kampeerboerderij een van geschreven teksten met hun stemming een veel groter beroep doet op beoordeling de taalvaardigheid dan argumenteren die twee voorbeelden van schrijfprestaties uit de voorstudie de opdracht is het schrijven van een argumenterend stukje over dieren doden om hun huid of pels opdracht in het maasdrechtsdagblad staat het volgende artikel geschreven door een bonthandelaar ingezonden mag de mens om bont en hulden te krijgen dieren doden 1 de mens moet bepaaldingen uit de natuur wel gebruiken om in leven te blijven daarom doodt de mens bepaaldieren bijvoorbeeld lammeren en kalveren en eet hun vlees 2 de mens heeft niet alleen vlees nodig hij heeft ook kleding en schoenen nodig schoenen kunnen het beste gemaakt worden van leer de mens gebruikt hiervoor de huiden van dieren die geslacht zijn voor het vlees

3 die huiden worden ook gebruikt voor het maken van leer of bont als we dat bont niet zouden dragen zouden de dieren evengoed geslacht worden de belangenrijkste bontsoorten zijn afkomstig van pelssokkerijen of uit de veeteelt de mens fokt en slacht de dieren omdat hij hun huiden en vlees wil gebruiken frederik vos bonthandelaar maasrecht misschien ben je het eens met bonthandelaar frederik vos of misschien heb je een andere mening opdracht schrijf voor de groene grommereen kort stukje met jouw eigen mening over de vraag mag de mens dieren doden om hun vlees of pels vergeet de volgende punten niet moet je vlees eten om in leven te blijven moeten schoenen van leer worden gemaakt mag de mens dieren doden om hun pels probeer de lezers van de groene grommer uit te leggen waarom je zo denkt probeer ze te overtuigen voorbeeld 1 taalgebruikscore 2 van alle schrijfprodukten was 4 qua taalgebruik net zo goed als het bovenstaande 1 was minder goed 4 was beter 10 voorbeeld 2 kogem 0 a4 aanm rrdio j pt 7 m vl s v d dz 9uu1t l 1fti g 7i1 1 i 5 li2gr to11g7f taalgebruikscore 6 van alle schrijfprodukten was 1 net zo goed als het bovenstaande 99 was minder goed ook voor de inhoud van de schrijfprodukt vijftal schrijftaken is een inhoudsscore bevestigden de jury s vaker lage scores 1 paald door het tellen van essentiële elementen 2 dan hoge 6 en 7 ruim 20 van menten bij deze taken werd duidelijk dat de beoordeelde schrijfprodukten bleek niet slechts een betrekkelijk gering aantal leer meer dan de score 2 waard slechts enkele lingen de minimaal noodzakelijke inhoudle procenten kregen de score 6 of 7 ook in hun briefjes notities routebeschrijving voor het aspect inhoud bleek net zoals gen of aankondigingen opnemen veel bij taalgebruik dat beschrijven moeilijker van de schrijfprodukten bleek qua inhoud is dan argumenteren of instrueren bij een zo gebrekkig dat geen geslaagde communicatie verwacht kan worden de formele een vijfde van de leerlingen maakte tus bestel en verzoekbriefjes bevatten in sende drie en zes spelfouten per 100 respectievelijk 37 en 29 voldoende woorden hetgeen nog steeds geen ramp informatie om de geadresseerde vvv zalig aantal is in dit soort teksten deze waddenoog en greenpeace tot een twee categorieën samen 86 van de geslaagde reactie te kunnen brengen ver leerlingen bleken verantwoordelijk voor reweg het merendeel van de leerlingen de helft van het aantal gemaakte spelfouten schreef een briefje waarin essentiële elementen de overige 14 maakte de andere menten ontbraken waardoor de helft onder deze groep leerlingen bevestigende organisaties onmogelijk konden we den zic h zee r s lechte speller s ongeveer ten wat er werd gevraagd of besteld of 5 maakte bijvoorbeeld meer dan 10 waarheen de gevraagde informatie of fouten per 100 woorden daar het hier bestelde produkten moesten worden ver om eigen taalgebruik gaat en niet om zonden ook de routebeschrijving bevatte het vaak kunstmatige taalgebruik in die onvoldoende inhoudelijke informatie tevens is voor deze groep het spellen waardoor de lezer met deze routebeschrijving toch een duidelijk struikelblok schrijvingen in de hand overal kon komen behalve op de plaats van bestemming de spreekprestaties korte notitie aan huisgenoten bevatte slechts in 52 van de gevallen de gevoor de peiling van de mondelinge taal wenste informatie namelijk waar de vaardigheid zijn zes functionele spreker schrijver heen is en wanneer hij zij weer ken ontwikkeld deze taken hebben alleen thuis zal komen wat betreft de aankondigingen

trekking op de herkenbare praktische situating van een clubavond dit bleek zeer aties de spreekprestaties werden op moeilijk weliswaar slagen veel leerlingen band opgenomen en beoordeeld door jury in enkele inhoudselementen te noemen ry van twee of drie onderwijzers deze in hun aankondiging echter de meeste gaven een oordeel over de inhoud het leerlingen slagen er niet in de essentiële taalgebruik en de opbouw van een inhoudselementen over te brengen onge spreekprestatie bij elke spreekprestatie veer de helft van de leerlingen noemt de werd nagegaan of een aantal essentiële in drie belangrijkste elementen dat er een houdselementen aanwezig waren op basis informatie avond is de plaats en het si daarvan werden de inhoud scores be tijdstip van deze avond samenvattend paald onder taal gebruik werd verstaan kan gesteld worden dat functioneel schrijfwortkeus tempo aritmetiek uithouding kennelijk zeer moeilijk is het ligt in en dergelijke terwijl met opbouw voorna elk geval buiten het bereik van veel mellogische ordening of onderscheid zesdeklassers tussen hoofd en bijzaken bedoeld werd in tabel 3 staan de zes sprektaken met bij vier schrijftaken is het aantal spelfouten gemiddelde prestatie per taak vermeld ten geteld gemiddeld maakten de zesde klassers in door henzelf geschreven de jury s gaven gemiddeld ca 16 zeer teksten ongeveer drie spelfouten per 100 lage 1 en 2 en 18 zeer hoge 6 en 7 woorden bij sommige taken werden wat scores voor taal gebruik en opbouw echter meer spelfouten gemaakt bij andere wat ter deze vormen en structuren vermindert de verdeling is echter nogal schielijk en nogal van taak tot taak het uit scheef tweederde deel der leerlingen leggen van een proces hoe een spijner maakte minder dan drie spelfouten per web weeft le verde meer lage scores op 100 zelfgeschreven woorden ongeveer terwyl het melden van een ongeval r e l a 12 tabel 3 de zes functionele spreektaken en de gemiddelde prestatie per taak uitgedrukt in het percentage correct van de totaal te behalen score taak beoordeeld gemiddelde prestatie aspect het beschrijven van een huis inhoud 56 het navertellen van een verhaal inhoud 70 taalgebruik 60 opbouw 58 het telefonisch melden van een inhoud 52 ongeval taalgebruik 60 opbouw 64 het telefonisch huren van een inhoud 81 fiets het uitleggen van een proces inhoud 59 taalgebruik 53 opbouw 50 het uitleggen van de regels van inhoud 60 een spel tief mee r h o g e s o r e s opl everde het na minimale lezers schrijvers en sprekers vertellen van een verhaal naam qua taalgebruik en opbouw een middenpositie in in de landelijke pers heeft een aspect van qua inhoud bleken het melden van een de voors studie verr eweg de meeste aan ongeval en het uitleggen van een productie gekregen in bijna alle landelijke cedes de moeilijkste taken zo laagde dagblad en konden we de kop tegenkosl e c h t s 16 van de leerlingen en er in om men ze ven procent van de zes deklassers z onder een vraag van de politie de drie analfabeet uit het voorgaande blijkt al belangrijkste inhoudselementen dat er dat wij g een onderzoek naar analfabeet on geval was waar het gebeurd was tisme geda an h e bben immers analfabeet dat er g e w o n d e n ware n t e m e l d e n t e n z i j n m e n s e n d i e i n t e c h n i s c h e z i n o o k n a e e n v r a a g v a n d e p o l i t i e a n n e x n i e t k u n n e n l e z e n e n s c h r i j v e n d e v o o r p r o e f l e i d e r b l e f 41 v a n d e l e e r l i n g e n s t u d i e d a a r e n t e g e n w a s g e r i c h t o p d e h e t a n t w o o r d o p m i n i m a a l e e n v a n d e z e f u n c t i o n e l e t a a l -

vaardigheidsderhalve hebben de elementen schuldig bij het beben wij ook geen schattiging gemaakt van schrijven van een huis of het navertellen het aantal alfabeten maar van het aan van een verhaal bleken betrekkelijk veel tal functioenele alfabeten of de functieleringen erin te slagen de belangrijks te ongelukkig de zijn leerlingen inhoudselementen naar voren te brengen die indetecniische zin wel kunnen lezen het uitleggen van de regels van een spel of schrijven maar deze vaardigheden opneemt wat dit betreft een middel en positie een dusdanig in veau beheers en dat te in betwijfelende van of zij deze in de praktijk van alledag kunnen gebruiken zij zijn als het ware onthand door of een slechte lesgever en slechte schrijver en sprekers in de voorstudie voor type lezers schrijvers sprekers minimalen of een subtoets boven in i maal nivea u 79 15 twijfelachtigen meerder subtoetsen op minimaal niveau 14 44 11 5 normalen hoogsten een subtoets op minimaal niveau 79 47 87 ter bepaling van het aantal minimale team zij hoewel deze keuzes voorzichzers schrijvers en sprekers hebben wij tiggemaakt zijn is een normeringsonderper taak de scores bepaald die wij indiczoek geen overbodige luxe immers peitiefachtten voor minimaal lezen schrijven lingsonderzoek zou moeten aangeven wat en spreken hierbij zijn wij zeer voorzich een minimaal voldoende eindniveau is en tige werk gegaan anders gezegd wij in hoeverre dit doel bereikt is in dit ver hebben uiterst lage scores nog als bewijs band is het zelfs noodzakelijk dat een voor kunnen lezen schrijven of spreken apart normeringsonderzoek uitgevoerd geïnterpreteerd nu is een leerling die een wordt een normeringsonderzoek waar schrijftaak op minimaal niveau maakt na niet alleen speciaalste n zich zouden moeten nog geen minimale schrijver het ten uit spreken maar waar ook onderwijzelfde geldt mutatis mutandis ook voor lezers en ouders bij betrokken zouden moeten en spreken wij hebben de minima ten worden ook zij zouden zich moeten len gedefinieerd als leerlingen die bijna al uit spreken over de vraag wat een minimale taken op minimaal niveau verrichtten maal voldoende niveau is in tabel 4 staan de percentages leerlingen die minimaal en twijfelachtig presteerden conclusies op spreken lezen en schrijven vermeld uit deze tabel blijkt dat de spreekvaardig schrijver en lezer spreken en luisteren zijn heid beter beheerst wordt dan de leesvaardigheden die omissbaar zijn ten vaardigheid en dat schrijven verreweg het eerste is adequaat maatschappelijk functie moeilijkste is ten tweede kan geconstatener en zonder deze vaardigheden niet teerd worden dat er een flinke probleem goed mogelijk te tweede is een minima groep lezers 7 en schrijvers 9 le beheersing ook noodzakelijk in de is leerlingen uit deze probleemgroep kun scool bij de andere vakgebieden menen zich in allerlei praktische functione kan niet goed leren zonder deze le situaties niet redden zij zijn de functione analfabeten die de lagere school blijkens de res ultaten van de voorstudie zullen verlaten zonder dat hun leesvaar zijn lezen en schrijven vaardigheden die digheid respectievelijk schrijfvaardigheid veel moeilijker zijn dan men i geen denkt een zodanig peil bereikt heeft dat een misschien zijn onze aspiratie s met betrek goed functioneren in allerlei maatschappelijke tot de

leerdoelen veel te hoog gegrepen situaties mogelijk wordt hierbij moet penningmisschien zijn de ideeën over wat niet vergeten worden dat de keuzes van we met ons basis onderwijs willen en de grensscores de keuzes van het project kunnen bereiken te idealistisch de beleving 14 trekkelijk teleurstellende lees en schrijven ca 6 uur toch moet er meer vaardigheid van flinke groepen leerlingen aandacht aan de lees en schrijfvaardig wordt zeker niet veroorzaakt doordat er in heid besteed worden omdat het niet moet het onderwijs te weinig tijd aan deze gelijk is om meer onderwijstijd aan het vaardigheden besteed wordt blijken onderwijs in taalvaardigheid te besteden ze enquête onder leerkrachten wordt er zal naar andere oplossingen moeten worden gemiddeld zo'n 8 uur per week aan taal den gezocht de ernst van de problemen besteed het leeuwendeel van deze tijd tiek vraagt om een delta plan voor het wordt in beslag genomen door lezen en moedertaalonderwijs literatuur bergh van den j b hoeksma functionele taal voor studie periodieke peiling van het onderwijsniveaudoelen voor het lager onderwijs amsterdam scoveau de el v lees en schrijven prestaties van allochtone leerlingen en in deze zesde klas amsterdam scobergh van den voorstudie periodieke peiling van 1985 het onderwijsniveaudeel 11 spreekt en luister wsdorp h j b hoeksma voorstudie periodieke prestaties van zesdeklassers amsterdam scopeiling van het onderwijsniveau deel II lees en 1985 schrijft prestaties van zesdeklassers amsterdam hoeksma j b h wsdorp h van den bergh sco 1985 d j bos voorstudie periodieke peiling van het onderwijs goed onderwijs wat is dat voorstudie onderwijsniveaudeel IV technische verantwoording periodieke peiling van het onderwijsniveau sgra amsterdam sco 1985 v e nhage svo 1985 trissche j n b h van den bergh j b hoeksma 15